

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ
ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
КРИЗИ, ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

14-15 вересня 2023 року

Одеса – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лінгвістики та перекладу
Кафедра педагогіки та психології

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ КРИЗИ, ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

14-15 вересня 2023 року

Одеса – 2023

Скворчевська Є.Л.

кандидат психологічних наук, доцент,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

БАР'ЄРИ В СПІЛКУВАННІ ЯК ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ЗА КОРДОНОМ

В спілкуванні народжується особистість. Людині важко бути щасливою, успішно працювати, самовдосконалюватися, самоутверджуватися, не контактуючи з іншими. Спілкування є однією з основних потреб людини, яка живе в суспільстві. Завдяки спілкуванню відбувається взаємодія між людьми в процесі спільної діяльності, в тому числі трудової. За змістом спілкування охоплює всі сфери людського життя, об'єктивні та суб'єктивні їх прояви. Тому питання про ефективність людського спілкування – універсальне.

Серед явищ, що ускладнюють спілкування, а іноді призводять до повного його блокування, провідну роль відіграють комунікативні бар'єри. Комунікативні бар'єри (франц. *barriere* – перешкода) – це перешкоди на шляху адекватної передачі інформації між партнерами зі спілкування. Бар'єри спілкування у підлітків, що змушені були переїхати за кордон в умовах війни можуть бути пов'язані з незнанням мови, адаптації до нового місця, міжкультурної адаптації до нового етнічного середовища, манерами спілкування. Саме комунікативні бар'єри часто є причинами багатьох конфліктів, взаємних розбіжностей і невдоволення людей.

Проблема подолання різноманітних комунікативних бар'єрів, як одна із характеристик процесу спілкування досить широко розглядалися у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях. Головним джерелом у життєдіяльності і розвитку особистості є спілкування. У спілкуванні здійснюється сприймання та розуміння між людьми, формуються засоби комунікації, такі прояви, як імітація, навіювання, засвоєння соціальних норм, традицій тощо.

Концептуальні розбіжності виявляють існування різних змістовних визначень до поняття «комунікативні бар'єри». Є. Ю. Пономарьова у загальному

вигляді комунікативні бар'єри пропонує визначити як перешкоди на шляху передачі інформації від комунікатора (відправник інформації) до реципієнта (одержувача) [5].

І. Я. Глазкова вважає, що комунікативний бар'єр – це психологічна перешкода на шляху адекватної передачі інформації між партнерами зі спілкування [2].

Н. В. Гоч зазначає, що віковою нормою для підлітка є емоційний рівень реагування на труднощі життя. Підлітки частіше використовують емоційні способи боротьби зі стресом, оскільки загострення емоційних властивостей особистості є їх характерною ознакою. З'являються психологічні новоутворення, притаманні саме підлітковому віку: розвиток рефлексії і, як результат цієї рефлексії, – розвиток самосвідомості. При цьому, розвиток рефлексії не обмежується тільки внутрішніми змінами самої особистості підлітка, а у зв'язку із виникненням самосвідомості, для нього стає можливим і глибше розуміння інших людей [3].

Особистість підлітка перебуває у стадії формування та має особливості, які можуть відрізнятися від особистісних характеристик дорослих чи дітей. Деякі з особливостей особистості підлітків можуть включати:

1. Ідентифікаційна криза: у період підліткового віку підлітки починають визначати свою самоідентичність та шукати своє місце у суспільстві. Вони можуть відчувати невпевненість і вагатися з визначенням своїх цінностей та переконань.

2. Підвищена чутливість до оцінок оточуючих: підлітки часто стурбовані тим, що про них думають інші та намагаються відповідати соціальним нормам та очікуванням своєї групи однолітків.

3. Відчуття відповідальності, що розвивається: підлітки починають усвідомлювати свою роль у суспільстві і свою відповідальність за свої вчинки і дії.

4. Нестійкість емоційного стану: підлітки можуть відчувати широкий діапазон емоцій, включаючи радість, смуток, роздратування, страх. Їх емоційний стан може змінюватися швидко і бути дуже нестійким.

5. Прагнення незалежності: підлітки хочуть бути незалежними від батьків і починають шукати свою власну ідентичність [2].

К. В. Мостепан під бар'єрами спілкування розуміє фактори, які сприяють втраті і спотворенні сенсу інформації в процесі взаємодії.

Автором складено умовний «портрет» підлітка з проблемами спілкування. Перша група підлітків – сором'язливі, які не мають сформованих умінь щодо спілкування і не вміють встановлювати контакти з однолітками. Друга група підлітків відчуває себе комфортно в ситуації обмеженої комунікації. У них низька потреба в комунікації, вони живуть своїм внутрішнім світом і переживаннями. Вони багато читають, часто захоплюються фантастикою, вивченням мов тощо. Третя група – підлітки, які нікуди не ходять, у них немає друзів, вони ні з ким не хочуть спілкуватися, не приймають участі у жодному заході [4].

Проблеми у спілкуванні підлітків можуть виникати з різних причин і можуть мати негативний вплив на їх соціальну адаптацію та розвиток особистості. Комунікативні бар'єри у підлітків можуть бути викликані різними чинниками. Деякі з них можуть включати:

1. Соціальні бар'єри – відмінності в культурі, статусі, віці чи релігії, які можуть ускладнювати ефективне спілкування.

2. Відсутність уміння слухати – слухачі можуть бути надто зайняті своїми думками чи емоціями, щоб повністю слухати інших, що може призвести до непорозуміння та конфліктів.

3. Мовні бар'єри – підлітки, які говорять різними мовами, можуть зіткнутися з мовними бар'єрами, які можуть ускладнювати спілкування.

4. Технологічні бар'єри – слухачі можуть використовувати різні способи комунікації, такі як: соціальні мережі або месенджери, що може спричинити технологічні бар'єри. До них відносяться: недостатнє знання технології або відсутність доступу до Інтернету [1].

Отож, для подолання комунікативних бар'єрів у підлітків, що були змушені переїхати за кордон важливо допомогти їм розвинути навички ефективного спілкування, такі як: вміння слухати та бути відкритим до нових ідей та точок зору, а також навчитися шанобливо ставитися до інших культур, релігій та переконань.

Список використаної літератури

1. Велитченко Л., Шаповалова В. Комунікативна установка як соціально-психологічний аспект процесу комунікації. Сучасна психологія: проблеми та перспективи. *Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасна психологія: проблеми і перспективи» (24 травня 2022 р.)*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2022. С. 32-35.

2. Глазкова І. Я. Комунікативні бар'єри: сутність, причини появи, типологія. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2011. Випуск IV. Частина I. С. 250-258.

3. Гоч Н. В. Особливості прояву психологічного стресу у підлітків. *Психологічна допомога: від кризи до ресурсу : Матеріали III Всеукраїнського науково-практичного форуму, м. Суми, 21–26 квітня 2020 року*. За заг. ред. А.В. Вознюк. Суми : НВВ КЗ СОІППО, 2020. С. 41-45.

4. Мостепан К. В. Бар'єри спілкування підлітків: психологічна характеристика. *Актуальні проблеми сучасної психології : матеріали II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції 15 жовтня 2021*. Одеса. 2021. С. 113-119.

5. Пономарьова Є. Ю. Сутнісна характеристика емоційних бар'єрів та його впливом на розвиток особистості підлітка. *Гуманітарні науки*. 2020. № 1 (49). С. 15-21.

СТРЕСТІЙКОСТІ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	281
<i>Сініченкова А. С., Савченко Л.Л., Бондар В.О.</i>	
ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ПІД ЧАС СТРЕСОВОЇ ПОДІЇ.....	285
<i>Сімоненко О.Б.,</i>	
ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ДІТЕЙ, ЯКІ ЗНАХОДЯТЬСЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТИСКУ.....	289
<i>Скворчевська Є.Л.</i>	
БАР'ЄРИ В СПІЛКУВАННІ ЯК ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ЗА КОРДОНОМ.....	293
<i>Стасюк В.В.</i>	
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РЕСУРС У СТРУКТУРІ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	297
<i>Тімченко О. В.</i>	
ЩО ЗАЛИШАЄ НАМ У СПАДОК ВІТЧИЗНЯНА СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 19.00.09. «ПСИХОЛОГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ».....	300
<i>Тицька Я.О..</i>	
ПРАВОВЕ ОСМИСЛЕННЯ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ В НООСФЕРІ.....	304
<i>Українець В.М.</i>	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.	309
<i>Хайрулін О.М.</i>	
ІГРОВІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ.	313
<i>Цільмак О.М.</i>	
ПРОВІНА ТА МЕТОДИ ЇЇ КОРИГУВАННЯ.	317
<i>Шарапановська Ю.В., Єрмакова С.О.,</i>	
НООСФЕРНІ МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ	322
<i>Шрагіна Л.І., Месєрович М.Й.</i>	
ЗМІНА РОЛІ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТУ СОЦІУМУ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ.	325
<i>Яцишина А.М.</i>	
СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	330